

Budapest bűnözésföldrajzi vizsgálata 2009 és 2012 között

MÁTYÁS Szabolcs

A dolgozat a BRFK kriminálstatisztikai adatait elemzi a 2009 és 2012 közötti időszakban, összehasonlítva azt nyolc másik regionális központ bűncselekményi értékeivel. A főbb gyakorisági mutatók tekintetében a főváros a leginkább érintett a vizsgált városok között. Meg kell azonban jegyezni, hogy a főváros külső kerületei lényegesen kevésbé érintettek a bűncselekmények által, mint a belső kerületek. Bécs, Varsó és Prága bűncselekményi értékeivel összehasonlítva a budapesti eredményeket, megállapítható, hogy számos deliktum tekintetében a magyar fővárosban kevesebb bűncselekményt követnek el.

A hazai nagyvárosokat bemutató tanulmány sorozat keretében jelen dolgozatban a főváros vonatkozásában vizsgáltam meg a bűnözés szociálgeográfiai aspektusú, tér- és időbeli változását a 2009 és 2012 közötti időszakban. A magyarországi kriminálgeográfiai vizsgálatokkal kapcsolatban kijelenthetjük, hogy azok erősen fővárosközpontúak, hisz a legtöbb e témakörben íródott tanulmány Budapest bűnügyi helyzetét veszi górcső alá. Az elemzés során kapott értékeket Debrecen, Miskolc, Szeged, Pécs, Győr, Székesfehérvár, Kecskemét és Nyíregyháza kriminálstatisztikai adataival vetettem össze, bár nyilvánvaló volt számomra, hogy a fővárosi értékek igen nagy heterogenitást mutatnak.

Budapest főbb statisztikai adatai

Budapest Magyarország fővárosa, a közép-magyarországi régió és Pest megye központja. Hazánk legnépesebb városa, lakossága 1,74 millió fő (2012). (A budapesti agglomeráció – amelyhez 81 település tartozik – lakosságával együtt jóval több mint kétmillió fő.) A város területe 525,09 négyzetkilométer. Budapest Magyarország kulturális, gazdasági, kereskedelmi, ipari és politikai központja. A város hazánk és Európa egyik legfőbb turisztikai desztinációja, évente több millió turista keresi fel (2011: 4,38 millió). Térszerkezeti adottságai és helyzeti energiái egyedülállóak, s ez Közép-Európa legjelentősebb gazdasági erőcentrumává tette. Egyben hazánk közlekedési központja, az ország összes autópályája és főbb vasúti vonala érinti a fővárost. Az évszázadok során kialakult Budapest-központúság és a természeti adottságok következtében a főváros közlekedés-földrajzi adottságai kimagaslók. Méretéből adódóan kerületekre tagozódik, 1950 és 1994 között 22 kerület volt, az 1994-ben létrehozott XXIII. kerülettel együtt – amely a korábbi Soroksár nagyközség területét öleli fel – jelenleg 23 kerület található a fővárosban.

A kerületek rendőrkapitányságai a Budapesti Rendőr-főkapitánysághoz (a későbbiekben: BRFK) tartoznak, azonban a kerületek számánál eggyel kevesebb kapitányság van, ugyanis a XX. és a XXIII. kerületnek közös kapitánysága van, így összesen 22 rendőrkapitányság tartozik a BRFK irányítása alá. A kerületek között igen jelentős társadalmi, gazdasági, népességföldrajzi stb. különbségek fedezhetők fel, s ez gyökeresen eltérő kriminálgeográfiai viszonyokat teremt. Épp ezért a BRFK egységes (az összes kerület kriminálstatisztikai adatait tartalmazó) adatbázisát nem célszerű homogénean kezelni, mivel az egyes kerületek rendszerint nagyvárosnyi lakosságsszámmal rendelkeznek.

Ha Budapest bűnözésföldrajzát vizsgáljuk, akkor feltétlenül érdemes tanulmányozni az ott kialakult szubkultúrákat, vagyis a kultúrát, amely eltér az adott környezetben megszokottól. Egy Budapest méretű városnál már megvannak azok az elkülönült településrészek, amelyek eltérő értékrenddel és társadalmi státuszú lakossággal rendelkeznek. Itt már kimutathatók a kriminalitási különbségek, ahol a bűncselekmények megoszlása igazodik a lakóterület jellegéhez.

A Budapesti Rendőr-főkapitányság bűnügyi helyzetének általános jellemzése (a bűncselekmények számának alakulása, dinamikája és tendenciája)

Az ismertté vált bűncselekmények terjedelmi vizsgálata kapcsán megállapítható, hogy a bűncselekményi értékek változásának előjele nem mindig követi az országos bűnügyi trendet. Ennek ellenére egyértelműen megfigyelhető az emelkedő tendencia úgy az országos, mint a fővárosi értékek esetén is (2009: 104 253; 2012: 118 600). A terjedelmi vizsgálat során feltétlenül említést érdemel az a tény, hogy a főváros az ország lakosságának valamivel kevesebb, mint egyhatodát adja, az ismertté vált bűncselekményeknek viszont az egynegyede a BRFK illetékességi területén válik ismertté. A főváros tehát döntő befolyással van az országos bűncselekményi értékek alakulására.

Az abszolút értékeket tovább vizsgálva megállapítható, hogy az ismertté vált bűncselekmények számának 1990 és 2011 közötti számtani átlagát tekintve több mint háromszor annyi bűncselekményt követtek el Budapesten, mint a legmagasabb értékkel bíró Pest megyében. A bűnelkövetők esetében ez a differencia „csak” 1,7-szeres.¹

A 2011–2012-es évek vonatkozásában 10,24 százalékkal emelkedett az ismertté vált bűncselekmények száma (107 581 → 118 600). Az emelkedés hátterében Tóth Tamás főkapitány szerint² „a korábbi időszakban az ún. járulékos bűncselekményekként a súlyosabb bűncselekmény magába olvasztotta [...] a kisebb súlyú cselekményeket, azonban a tavalyi évtől ezeket már önálló deliktumként is értékelnünk kellett.”³

1 Patkós-Tóth (2012) 253–254.

2 Tóth (2013) 4.

3 A statisztikai adatszolgáltatás változásának következtében nemcsak Budapesten, hanem az ország valamennyi rendőrkapitányságán megemelkedett az ismertté vált bűncselekmények száma az elmúlt évek értékeihez képest, kivéve azon rendőrkapitányságokét, amelyek már korábban is alkalmazták a B lap helyes kitöltési mechanizmusát (pl. Győri Rendőrkapitányság). Ott, ahol ezt már korábban is helyesen értelmezték, a közrend elleni bűncselekményi főcsoport értéke (visszaélés okirattal) már 5–6 évvel ezelőtt megemelkedett.

A BRFK esetében az egyes évek bűncselekményi értékei között – a nagy esetszámok okozta tompító hatás miatt – rendszerint csak elvétve fedezhetők fel olyan mértékben kiugró évek, amelyek extrém módon befolyásolnák egy adott év bűncselekményi struktúráját. Egy kisebb kapitányságnál viszont egy néhány ezer B lapos, sorozat jellegű bűncselekmény is már jelentős hatással van a tárgyév bűncselekményi struktúrájára (például a Székesfehérvári Rendőrkapitányságon 2011–12-ben: 13 369 → 20 081; a Kecskeméti Rendőrkapitányságon 2011–12-ben: 7548 → 11 659).

A bűnözési fertőzöttség

Mint az a fentiekben is említésre került, a BRFK összesített adatai esetében ritkán fedezhetők fel olyan kiugró évek, amikor egy-egy bűncselekmény jelentősen módosítaná egy adott időszak bűncselekményi értékét. Sokkal inkább fedezhetők fel a fővárosi értékek elemzése során több évet felölelő bűnügyi trendek és folyamatok, mint egy-egy sorozat jellegű bűncselekmény okozta bűncselekményi értéktorzulás. Ez természetesen megmutatkozik a 100 000 főre számított bűnözési fertőzöttségben is. Amennyiben más, kisebb népességű városok bűncselekményi értékeiben nem következik be valamilyen extrém bűnügyi szituáció, a fővárosi gyakorisági mutató a legmagasabb. 2011-ben 6205,34, 2012-ben pedig 6815,93 volt a bűnözési gyakoriság értéke. Ezek a számok mintegy másfélszeresei a vizsgált nagyvárosok átlagának. A fővárosi értékek természetesen meghaladják az országos gyakorisági mutatót is (2012-ben Budapesten: 6815; országosan: 4722).

A fővárosi gyakorisági mutatót kerületi bontásban vizsgálva megállapítható, hogy rendkívül heterogén Budapest bűnügyi térképe. Elsősorban a külső kerületeknél (pl. XVI., XXII.) figyelhető meg, hogy a kevésbé fertőzött megyékkel mutatnak rokon vonásokat. A város központi kerületei (pl. V., VIII., XIII., VI.) viszont az ország leginkább fertőzött területi egységei közé tartoznak.⁴

A bűncselekményi főcsoportok struktúrája

A személy elleni bűncselekmények számában 2010 óta – statisztikai és bűnügyi szempontból egyaránt – kismértékű csökkenés figyelhető meg (3849 → 3769). A főcsoport részesedése 3,18 százalék, amely az egyik legalacsonyabb a vizsgált városok között. (A legmagasabb gyakorisági értékeket mutató város 2012-ben Debrecen – 6,11 százalék –, Nyíregyháza – 8,58 százalék – és Pécs – 6,98 százalék – volt.) Az országos átlagtól való pozitív elhajlás több mint 2 százalék.

A befejezett emberölés terén már egyértelműen megmutatkozik a nagyvárosi mivolt. A többi vizsgált megyei jogú várossal összevetve a fővárosi értékeket, megállapítható, hogy egyes években nagyságrendi különbségek is megfigyelhetők a gyakoriságot illetően (2011: 90 fő). Az ezt megelőző két évben hetvenegy, illetve hetvennyolc, 2012-ben pedig „mindössze” negyvenhét fő halálozott el. 2012-re tehát 47,8 százalékos csökke-

⁴ Járimi-Tomay (2011); Patkós-Tóth (2012)

nés következett be az előző év értékeihez képest (78 → 47). A bűncselekmény százezer főre eső gyakorisága 2011-ben 5,19, míg 2012-ben 2,7 volt. Mindkét mutató alapján a budapesti értékek voltak a legmagasabbak. (A legalacsonyabb gyakorisági értékeket mutató város 2012-ben Miskolc – 0,4 –, Szeged – 0,43 – és Debrecen – 1,72 – volt.)

Ha más európai fővárosokhoz hasonlítjuk a budapesti értékeket, és a területileg kisebb, de népességszámát tekintve közel azonos Bécset, Varsót vagy Prágát vesszük alapul, akkor megállapítható, hogy többek között az emberölés, az erőszakos közöslés, a rablás, de a lopás tekintetében is kevesebb bűncselekményt követtek el a magyar fővárosban.⁵

A testi sértések esetszámai szinuszgörbe-szerűen 1719 és 2047 között ingadoztak. A 2011–12-es évek esetében 3,93 százalékos esetszámi növekedés következett be (1882 → 1956). Rendkívül kedvező Magyarország nagyvárosainak gyakorisági adataival összehasonlítva a testi sértések mutatója. 2011-ben a legalacsonyabb (108,55), 2012-ben pedig a harmadik legalacsonyabb volt a testi sértések lakosságszám-arányosan számított gyakorisága (112,41). (A legalacsonyabb gyakorisági értékeket mutató város 2012-ben Szeged – 94,87 – és Székesfehérvár – 106,34 – volt.)

A közlekedési bűncselekményekben 2010 óta csökkenés figyelhető meg, melynek mértéke mintegy 20 százalék (2170 → 1686). 2012-ben a járművezetés ittas állapotban bűncselekmény 18,07 százalékkal, a járművezetés bódult állapotban pedig 3,3 százalékkal csökkent. A főcsoport részesedése az ismertté vált bűncselekményekből 1,42 százalék. Ez az érték – amennyiben nem számítjuk a strukturálisan torzult székesfehérvári értékeket – a legalacsonyabb a vizsgált városok között. (2012-ben a második legalacsonyabb gyakorisági érték a Szegedi Rendőrkapitányságon – 2,17 –, a legmagasabb pedig a Nyíregyházi Rendőrkapitányságon – 3,82 – realizálódott.) Ez részben azzal hozható összefüggésbe, hogy a BRFK-nál „hiányzik” a többi kapitányság esetében a városon kívül található illetékességi terület, ahol látszólag kisebb a rendőrségi kontroll, ahol a közlekedési bűncselekmények nagy számban következnek be. A személyi sérüléssel járó balesetek 2012-ben 4,8 százalékkal csökkentek (3278 → 3120), a halálos balesetek 14,3 százalékkal, a súlyos sérüléssel járó balesetek pedig 2,5 százalékkal emelkedtek.

A házasság, a család, az ifjúság és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények főcsoportja relatív kiegyenlített esetszámokkal jelentkezik. 2012-re az azt megelőző év értékéhez képest 12,7 százalékkal csökkent a főcsoportban ismertté vált deliktumok száma (764 → 667). Rendkívül pozitív, hogy a vizsgált városok között – amennyiben a torzult székesfehérvári értékeket nem vesszük figyelembe – a legalacsonyabb volt a főcsoport részesedése (2012: 0,56 százalék). (2012-ben a második legalacsonyabb gyakorisági érték a Kecskeméti Rendőrkapitányságon – 0,86 –, a legmagasabb pedig a Nyíregyházi Rendőrkapitányságon – 1,6 – realizálódott.) A főcsoporton belül a legnagyobb csökkenés a kiskorú veszélyeztetése (30,6 százalék) és a tartás elmulasztása (16,6 százalék) bűncselekmények esetében regisztrálható. Tekintettel arra, hogy mindkét deliktum a kiskorúakra nézve hátrányos, ezért az elrendelt nyomozások soronkívüliséget élveznek, és

⁵ Tóth (2013) 4.

kiemelt figyelmet kapnak.⁶ Az *erőszakos közöszülések* 2010 és 2012 közé eső esetszámai huszonhat és huszonkilenc között ingadoztak. Gyakoriság tekintetében a negyedik és az ötödik legmagasabb mutató realizálódott, vagyis a főváros a közepesen fertőzött települések közé sorolható. Az érintett időszakban a 2009-es év tekinthető kiugrónak, amikor negyvenegy erőszakos közöszülést követtek el.

Az *államigazgatás, az igazságszolgáltatás és a közélet tisztasága elleni bűncselekményekben* 2012-ben következett be jelentős emelkedés, amikor közel ötszázalékkal növekedtek a főcsoport bűncselekményei (1061 → 1525). Részesedése ezáltal 0,3 százalékkal emelkedett a 2011-es év értékéhez képest (2012-ben 1,29 százalék). Az emelkedés ellenére az egyik legalacsonyabb a főváros részesedése volt a vizsgált kilenc város között. (A legalacsonyabb gyakorisági értéket 2012-ben a Székesfehérvári – 0,55 – és a Kecskeméti Rendőrkapitányság – 0,55 – mutatta.)

A *közrend elleni bűncselekmények* – követve az országos trendet – 2009 és 2012 között jelentős esetszámi növekedésen mentek keresztül, és közel kétszeresére emelkedett a számuk (15 975 → 31 885). 2012-re az előző évhez képest 56,7 százalékos emelkedés következett be (20 342 → 31 885). A főcsoport részesedése 2012-ben 26,88 százalék volt, ami az egyik legalacsonyabb volt az érintett régióközpontok között. A főcsoport drasztikus esetszámi növekedése mögött a *visszaélés okirattal* bűncselekmény 211,5 százalékos emelkedése áll (7002 → 21 814). Az emelkedést a B lap már más városoknál is megfigyelhető kitöltési mechanizmusa okozta (lásd: 3-as számú lábjegyzet).

A főcsoportnak a szubjektív biztonságérzetre egyik legnagyobb hatást gyakorló deliktuma a *garázdaság*. Ennek esetszámai – a 2012-es év 16,9 százalékos emelkedésének ismeretében is – viszonylagos stabilitást mutatva, 1748 (2009) és 2052 (2012) között ingadoztak. A bűncselekmény gyakorisága alapján a főváros 2011-ben a 3. (101,29), 2012-ben pedig a 4. legalacsonyabb értéket mutatta (117,93). Ezek az értékek már csak annak a ténynek az ismeretében is figyelemre méltók, hogy a fővárosban gyakorlatilag heti rendszerességgel kerülnek megrendezésre olyan nagy tömegeket vonzó, kiemelt rendőri biztosítást igénylő rendezvények (elsősorban sportrendezvények), ahol gyakoriak a rendbontások (elsősorban garázdaság), amelyek nyilvánvalóan jelentősen emelik a deliktum számát.⁷ (A tömegrendezvényeknek a fiatalokra és a bűncselekményekre gyakorolt kedvezőtlen hatása már az 1960-as évektől problémaként jelentkezett a BRFK-n.)⁸

A *gazdasági bűncselekmények* terjedelmében 2012-ben következett egy nagyobb arányú emelkedés (53 százalék) (4839 → 7398). Ezt megelőzően ötezer környékén volt az ismertté vált gazdasági bűncselekmények száma. 2012-ben a főcsoport részesedése 6,24 százalék volt. (A főcsoport bűncselekményei a legnagyobb és a legkisebb részese-
dést 2012-ben a Szegedi Rendőrkapitányságon – 8,5 százalék –, illetve a Miskolci Ren-

6 Tóth (2013) 6.

7 „A Budapesti Rendőr-főkapitányság 2012. évben összesen 1879 rendezvény és 339 utazás és programhely biztosítást hajtott végre. A csapatszolgálati századok 2012. évben 419 esetben vettek részt biztosítási feladatok ellátásában. Ezek jellemzően sportesemények, védett személyek biztosítása, a március 15-ei, illetve október 23-ai állami ünnepség, mozgalmak által szervezett demonstrációk, bírói tárgyalások.” – Tóth (2013) 8.

8 Kobilka-Sallai (2008)

dőrkapitányságon – 2,9 százalék – érték el.) Az emelkedés hátterében a *készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés* 123 százalékos emelkedése áll (4839 → 7398), amely főként a bankkártyák mind szélesebb körben való elterjedésének egyik negatív következménye.⁹ A *pénzhamisítások* esetszámában 2009 óta igen figyelemre méltó, 65,79 százalékos csökkenés következett be (418 → 143). Feltétlenül említést érdemel a csökkenés dinamikája, amely a 2010–11-es években volt a legerőteljesebb (az esetszám ekkor 368-ról 176-ra csökkent). Szintén figyelemre méltó a deliktum gyakorisági mutatója. A 2011-es év értéke alapján (10,15) a közepesen fertőzött városok közé sorolható Budapest, a 2012-es év 8,22-os mutatója alapján viszont a legalacsonyabb érték realizálódott a fővárosban.

A *vagyon elleni bűncselekmények* esetszámai a vizsgált időszakban kiegyenlítettnek tekinthetők, abszolút értékei 71 567 és 76 044 között ingadoztak. 2010 óta csekély mértékben ugyan, de a főcsoport esetszámai csökkennek (76 044 → 71 567). A főcsoport részesedése meglehetősen magas (2012-ben 60,34 százalék) – annak ellenére, hogy a 2011–12-es évek esetében a részesedésben 4 százalékos csökkenés következett be –, a vizsgált városok között a legmagasabb volt, az országos átlagot pedig 5 százalékkal haladta meg. A vizsgált kilenc város esetében a legmagasabb értéket mutató Nyíregyháza (55 százalék) és Miskolcot (56,04 százalék) is 5, illetve 4 százalékkal előzte meg a főváros a vagyon elleni főcsoport részesedése terén.¹⁰

A *lopások* számában 2010 óta csekély mértékű csökkenés tapasztalható (44 319 → 41 705). A BRFK mutatója a csökkenés ellenére is kétszerese a vizsgált városok értékeinek (2012-ben 2396,78). Ennek oka egyértelműen a nagyvárosi lét jellegzetességeiben keresendő, s ez az alábbiakban taglalt bűncselekménytípusok gyakoriságában markánsan megmutatkozik. Az ismertté vált lopások számában 2012-re 3,5 százalékos csökkenés következett be, s ez a szubjektív biztonságérzet alakulása szempontjából kevésbé tekinthető relevánsnak, azonban a gazdasági válság okozta társadalmi és gazdasági feszültségek következtében rendkívül pozitívnak minősíthető. A lopás adja a főcsoport ismertté vált bűncselekményeinek több mint felét (2012-ben 58 százalék). A lopáson belül 13,8 százalékkal növekedett az ismertté vált személygépkocsi-lopások száma.¹¹ A *betöréses lopások* esetében 2009 és 2011 között erőteljes területi növekedés következett be (7904 → 10 743), majd 2012-ben 600-zal csökkent az ismertté vált betöréses lopások száma. A vizsgált időszak utolsó két évében a főváros a harmadik legérintettebb település volt a bűncselekmény gyakoriságát illetően (582,29). (Az első Miskolc – 817,92 –, míg a második Pécs – 690,2 – lett.)

A *rablás* bűncselekmény tekintetében kiugró Budapest érintettsége. A 2010–12-es évek értékeit vizsgálva megállapítható, hogy éves szinten mintegy ezeröttszáz deliktum realizálódik (2012-ben 1446). Az abszolút értékeknél „beszédesebb” a gyakorisági

9 Tóth (2013) 7.

10 A Székesfehérvári Rendőrkapitányságon a 2011–12-es évek vonatkozásában a vagyon elleni főcsoport bűncselekményeinél jelentős emelkedés következett be (7092 → 15 709), amely így a főcsoport részesedését jelentősen megemelte (53,05 százalék → 78,23 százalék). Ez az emelkedés azonban nem a valós bűnügyi helyzetet tükrözi, ezért a Székesfehérvári Rendőrkapitányság értékeit jelen esetben nem vettem figyelembe.

11 Tóth (2013) 4.

mutató. 2012-ben 83,1 (!) volt a százezer főre eső rablások száma (2011-ben 89,29). A település érintettsége különösen akkor szembetűnő, ha összevetjük vidéki nagyvárosaink értékeivel. A 2012-ben legkevésbé érintett Nyíregyháza és Budapest között közel ötszörös volt a differencia, de a főváros és Miskolc között is közel kétszeres különbség figyelhető meg. A jelentős eltérések hátterében részben a nagyvárosi anonimitás nyújtotta kedvező elkövetési feltételek állnak.

A *rongálások* estében szintén hasonló aránytalanságok fedezhetők fel. A 2011-es és 2012-es év gyakorisági értékei alapján a leginkább érintett Budapest és a legkevésbé érintett városok gyakorisági mutatói között három-, olykor pedig négyszeres különbség fedezhető fel (2012: Nyíregyháza – 73,45; Budapest – 266,78). A 2012-es év 4642 darabos esetszáma és a 266,78-as gyakorisági mutatója relatív kedvezőnek tekinthető, amennyiben azt a 2010-es év 7418 darabos „aktaszámával” vetjük össze. A rongálások döntő többsége motiválatlan, garázda jellegű cselekmény, s ez a nagyvárosi élet egyik negatív következményének tekinthető. Budapesten halmozottan jelentkezik a nagyvárosokra jellemző, népességkoncentráció okozta sokszínűség (etnikai, jövedelmi stb.) és az emberi kapcsolatok elszemélytelenedése, melyek hatására csökken a társadalmi kontroll és a normákhoz való alkalmazkodás kényszere. Ebből adódóan országos szinten a fővárosban a legmagasabb a normaszegő és a deviáns viselkedésű emberek aránya, akiknél igen gyakori az alkohol- és a kábítószer-fogyasztás, a mentális betegségekre, illetve a vandalizmusra való hajlam.¹²

A vagyon elleni főcsoportban számos olyan bűncselekmény szerepel, melyek elkövetése nagyban befolyásolja a szubjektív biztonságérzet alakulását. Ezen deliktumok közül 2012-ben többenél pozitív előjelű változások történtek. A gépjárműfeltörések száma 8 százalékkal, a betöréses lopásoké 5,7 százalékkal, a lakásbetöréseké 2,2 százalékkal, a rablásoké pedig 6,6 százalékkal csökkent. Utóbbi kapcsán kiemelendő, hogy a postahivatalok és a pénzügyintézetek sérelmére elkövetett fegyveres rablások száma csökkent, viszont a kiskereskedelmi egységek sérelmére elkövetett rablások száma nőtt. Égető problémaként jelentkezik a BRFK működési területén a színesfémlopás. A bűncselekmény országos szinten is egyre nagyobb gondot okoz. A kiváltó ok: a színesfémeknek az elmúlt néhány évben bekövetkezett áremelkedése. Olyan mértékben emelkedett a színesfémek felvásárlási ára az elmúlt időszakban, hogy sok bűnelkövető számára gyakorlatilag ez biztosítja a megélhetést. Az elkövetők elsősorban a MÁV Zrt, a BKV Zrt. és a Magyar Telekom Nyrt. sérelmére követnek el éves szinten több százmillió forint értékben bűncselekményeket. Csekély mértékben ugyan, 4 százalékkal emelkedett a zseblopások száma. Nemzetközi összehasonlításban azonban még mindig alacsonyabb ezek száma, mint Bécsben vagy Prágában.¹³

Bár a *közterületen elkövetett bűncselekmények* számában 2010 óta csökkenés figyelhető meg (41 414 → 37 793), gyakorisága alapján a legkisebb mutatójú városokkal összevetve akár 2,5-szeres különbség is megállapítható (2012: Budapest – 2171,96; Miskolc – 843,37). A közterületen elkövetett bűncselekmények számának csökkenté-

12 Járimi-Tomay (2011)

13 Tóth (2013) 4.

se érdekében úttörő jellegű lépéseket tettek a főváros egyes kerületeiben a térfigyelő rendszerek kiépítésével. Ennek hatására a főváros számos, bűnügyi szempontból neuralgikus pontján jelentősen csökkent a közterületeken elkövetett bűnesetek száma.

A közbiztonság és a szubjektív biztonságérzet szempontjából mindenképp negatív előjellel minősíthető az a tény, hogy az ismertté vált *személy elleni erőszakos bűncselekmények* számában 2009 óta monoton növekedés figyelhető meg. Értéke 2009 és 2012 között 33,44 százalékkal emelkedett (5162 → 6888). Az összesített adatok alapján a növekedés ellenére is a közepesen érintett települések közé sorolható a főváros. Az ügyszám statisztika adatai alapján összességében kijelenthetjük, hogy amennyiben „az állampolgárokat leginkább irritáló bűncselekmények mutatóit összehasonlítjuk a környező országok fővárosainak bűnügyi statisztikai mutatóival, megállapítható, hogy Budapest közbiztonsága jó, az európai átlagnak megfelelő, több bűncselekmény tekintetében pedig igen kiváló eredményeket mutat fel.”¹⁴

A bűnözés személyi oldala

Az ismertté vált bűnelkövetők

Az ismertté vált bűnelkövetők száma 2010 óta csökken (2012-ben 13 633 fő). A lakosságszám-arányos gyakorisági mutató alapján a bűnelkövetők száma a második legkedvezőbb értéket mutatta (2012-ben az első Székesfehérvár – 676,87 –, a második Budapest – 796,22 – volt). A fenti értékek alapján azt a megállapítást tehetjük, hogy az ismertté vált bűncselekmények gyakorisága jóval a vizsgált városok átlaga feletti, a bűnelkövetők gyakorisága pedig átlag alatti volt. Ez alapján kijelenthetjük, hogy a fővárosban bűncselekményt elkövetők által megvalósított deliktumok száma átlag feletti (8,7 bcs./fő). Ugyanezen számítási mód alapján a 2012-ben legalacsonyabb bűnözési fertőzöttséget mutató Nyíregyházi Rendőrkapitányság esetében a fenti érték 3,6 volt.

A fiatalok száma a vizsgált időszakon belül 2010-ben és 2011-ben mutatott 1300 feletti értéket, 2009-ben és 2012-ben viszont az 1100-at sem érte el. A 2012-es év kedvezőnek tekinthető gyakorisági mutatója alapján a 14–17 év közötti bűnelkövetők aránya volt a legalacsonyabb az ismertté vált bűnelkövetők körében (7,6 százalék). (A két legmagasabb részesedést mutató város 2012-ben Miskolc – 12,73 százalék – és Nyíregyháza – 12,13 százalék – volt.)

A főváros értékeit a megyei főkapitányságok adataival összehasonlítva megállapítható, hogy Budapest a bűnelkövetők gyakoriságát tekintve csak a rangsor második felében található. A leginkább fertőzött megyék bűnkibocsátó területként azonosíthatók (pl. Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye). Ezen megyékből a bűnelkövetők egy része nagy valószínűséggel nem saját megyéjében, hanem más megyében, elsősorban a BRFK működési területén követ el bűncselekményeket.¹⁵

14 Uo.

15 Patkós-Tóth (2012) 256.

A bűncselekmények jóval nagyobb számban fordulnak elő a belváros fizikailag leromlott és „slumosodott” területein (lásd: betört ablak, „broken window” elmélet). Ezért tekinthető kiemelt fontosságúnak a belváros e gettósodott területeinek újjáélesztése, szociális és fizikai rehabilitációja. A Józsefváros egyik legnagyobb krízisterületén, a Magdolna negyedben a probléma kezelésére szakemberek bevonásával egy modellkísérleti programot indítottak el. Ennek keretében az egyik prioritás a városrész szociális rehabilitációja volt. A bűnmegelőzéssel és szociális munkával foglalkozó szakemberek kiemelt figyelmet fordítottak a területen élő gyermek- és fiatalokrákra, mivel rendkívül nagy a veszélye a korcsoportok viktimizációjának, illetve bűnelkövetővé válásuknak.¹⁶

Sértetti oldal

A bűncselekmények áldozatává vált személyek számában 2009 óta 25,44 százalékos emelkedés következett be (2009: 58 375 → 2012: 73 226). A gyermekkorú sértettek esetében az érintett városok között az egyik legkedvezőbb mutatóval a főváros rendelkezik. 2012-ben a korcsoport részesedése mindössze 0,94 százalék volt. Számuk tekintetében 2012-ben 3,4 százalékos csökkenés következett be (709 → 685). A fiatalok esetében 2009 és 2011 között számottevő területi növekedés volt tapasztalható (1294 → 1687), majd értékük 2012-ben 1687-ről 1560-ra csökkent (7,53 százalékos csökkenés). Mindkét korcsoport esetében a kapott érték a várakozásomtól eltérő, mivel a kriminológiai kutatások azt igazolják, hogy a nagyvárosokban nagyobb a viktimizáció veszélye, mint egy kisebb lélekszámú településen.

Az időskorú sértettek számának esetében 2009 óta tartó növekedés figyelhető meg (8970 → 13 740). A jelentős területi növekedés ellenére is átlagosnak tekinthető a korcsoport aránya a sértetti halmazból. (2012-ben az első Székesfehérvár – 15,08 százalék –, a második Nyíregyháza – 16,89 százalék –, a harmadik Kecskemét – 16,96 –, a negyedik Budapest – 18,76 százalék – volt.) A budapesti érték is kedvezőnek tekinthető, mivel a nagyvárosi anonimitást kihasználva a fővárosban a legkedvezőbbek a feltételek arra, hogy a koruknál fogva kiszolgáltatott emberek például család- és lopás-sorozatok áldozataivá váljanak.

A sértettek kapcsán a főváros esetében mindenképp meg kell említeni, hogy más városokhoz viszonyítva jelentős a külföldi sértettek száma. Ennek meghatározása azonban rendkívül problematikus, mivel esetükben jelentős látenciával számolhatunk.¹⁷ Ennek okát a kutatók részben abban látják, hogy legtöbbször csak a súlyos deliktumok bekövetkeztekor él feljelentéssel,¹⁸ és főként azon bűncselekmények vonatkozásában, melyekben a biztosító a feljelentés megtételéhez köti a kár megtérítését.¹⁹ Abszolút értelemben a legtöbb külföldi a fővárosban válik sértetté, s ez tulajdonképpen törvényszerűnek mondható. A külföldiek sérelmére megvalósított bűncselekmények zömmel

¹⁶ Járimi-Tomay (2011)

¹⁷ Uo.

¹⁸ Michalkó (1996) 16.

¹⁹ Déri (2005)

vagyon elleni deliktumok, elsősorban lopások (pl. zseblopás) és gépkocsival összefüggésbe hozható bűncselekmények. Az ún. *gazdag nyugati turisták* a legveszélyeztetettebbek, mivel részint ők hoznak magukkal jelentős értéket képviselő tárgyakat, másrészt pedig ők azok, akik kevésbé vannak felkészülve ilyen jellegű támadásokra.²⁰

Nyomozati eredményesség

A BRFK nyomozati eredményességével kapcsolatban megállapítható, hogy az a vizsgált évek többségében legalább 10 százalékkal alacsonyabb, mint az érintett városoké. Ennek nyilvánvaló oka a város méretében és az ebből adódó kriminológiai törvényszerűségekben keresendő. A – nappali népességét tekintve – mintegy kétmillió városban jóval nagyobb számban fordulnak elő olyan ún. tömegügyeknek (vagy tucatügyeknek) nevezett deliktumok, melyek nyomozási eredményessége – más nagyvárosokhoz hasonlóan – rendkívül alacsony (zseblopás, kerékpárlopás, alkalmi lopások stb.). A nyomozati eredményességet csökkentik továbbá a külföldiek sérelmére elkövetett bűncselekményekben folytatott – nagy százalékban – eredménytelen nyomozások is.

Hasonlóan a vizsgált városokhoz, az érintett négy év alatt a fővárosban is jelentős csökkenés következett be a nyomozati eredményesség terén (2009: 39,96 százalék → 2012: 20,81 százalék). Ennek okaként a többi kapitányság esetében is megjelölt jogszabályi és statisztikai változásokat lehet megemlíteni.

Konklúzió

A főváros bűnügyi értelemben egy zárvány Pest megyében, ugyanis a megye a bűnözési fertőzöttség tekintetében az országos átlag alatti értékeket mutat, míg Budapest jóval afelettit. Az országos trendek megfigyelhetők a főváros bűncselekményi értékeiben, bár egyes deliktumok és főcsoportok esetében vannak kisebb eltérések. Az elmúlt évek növekvő tendenciája a BRFK értékeiben szintén megfigyelhető, ennek okai azonban – a legtöbb vizsgált nagyvároséhoz hasonlóan – nem a bűnügyi, operatív helyzet romlásában, hanem főként a statisztikai eljárás változásában keresendők. A főváros értékeit elemezve mindenképp szembetűnő, hogy az egyes évek viszonylatában rendkívül kiemelt bűncselekményi értékek regisztrálhatók, s ez elsősorban annak a következménye, hogy a huszonnégy rendőrkapitányságból álló BRFK összesített értékei képesek tompítani egy-egy kiugró kerületi értéket. A másik fő jellegzetesség a területi heterogenitás. Az egyes kerületek egymástól jelentős különbséget mutatnak úgy a bűnözési fertőzöttség, mint a bűncselekményi struktúra tekintetében. Egyértelműen a nagyvárosi mivolt negatív következményeként tekinthetünk arra, hogy lakosságszám-arányosan rendkívül magas a befejezett emberölések, illetve a vagyon elleni főcsoport aránya. Rendkívül pozitívnak tekinthető viszont az, hogy a vizsgált városokhoz képest is alacsony a közlekedési főcsoport aránya, s ez főként azzal magyarázható, hogy a főváros esetében hiányzik a más városoknál meglévő illetékességi terület.

²⁰ Michalkó (2002) 28.

Jelen publikáció számos olyan eredményt tartalmaz, melyek felhasználhatók többek között a kapitányságvezetői éwertékelő jelentések készítésénél, illetve a rendészeti oktatás terén. A publikáció utóbbi területen való megismertetését különösen azért tartom fontosnak, mivel rendőri munkám során gyakran tapasztalom, hogy nemcsak a frissen végzett munkatársaim, de még az évek óta rendészeti területen dolgozók sincsenek tisztában a Magyarországon lezajló főbb bűnügyi trendekkel, strukturális változásokkal, illetve a térbeli és időbeli különbségekkel.

IRODALOMJEGYZÉK

- Déri Pál (2005): Az összébűnözési statisztika nem a valóságot mutatja. In: *Belügyi Szemle*, 53. évf. 2. sz. 57–66.
- Jármi Gyöngyi – Tomay Kyra (szerk.) (2011): *Biztonságos város – Kézikönyv a városi bűnmegelőzés lehetőségeiről*. Budapest, VÁTI.
- Kobolka István – Sallai János (2008): Budapest kriminálgeográfiája 1960–1985 között. In: *KBH Szakmai Szemle*, 4. évf. 3. sz. 89–105.
- Michalkó Gábor (1996): A nemzetközi turizmus bűnözésföldrajzi aspektusai Budapesten. In: *Belügyi Szemle*, 34. évf. 11. sz. 12–30.
- Michalkó Gábor (2002): Magyarország turizmusának kriminálgeográfiája. In: *Belügyi Szemle*, 50. évf. 10. sz. 68–85.
- Patkós Csaba – Tóth Antal (2012): A bűnözés néhány térbeli jellemzője a rendszerváltás utáni Magyarországon. In: *Területi Statisztika* 15., 52. évf. 3. sz. 250–263.
- Tóth Tamás (2013): *Beszámoló a Budapesti Rendőr-főkapitányság 2012. évi tevékenységéről*. Budapest.

SUMMARY

Criminal geographical analysis of Budapest between 2009-2012

MÁTYÁS Szabolcs

This essay analyzed the criminal statistical data of the Budapest Police Headquarters from 2009 and 2012 comparing with the values of eight different regional centers. From the aspect of the main frequency indicators the capital is the most affected among the analyzed cities. Though it has to be mentioned that the outer districts of the capital are significantly less affected by crime than its inside districts. Comparing the criminal data of Budapest with those of Vienna, Warsaw and Prague, it can be concluded that as regards delicts less crime is committed in the Hungarian capital than in the other capitals.

